

## NOVÝ PŘEKLAD RKZ DO ANGLIČTINY

David L. Cooper (ed.). *The Queen's Court and Green Mountain Manuscripts*. Ann Arbor : Michigan Slavic Publications, 2018, 234 s.

Dalibor Dobiáš  
Ústav pro českou literaturu AV ČR  
dobias@ucl.cas.cz



*Rukopisy královédvorský a zelenohorský* se jako díla „slovanského Ossiana“ představily anglojazyčným čtenářům záhy po svém nález, roku 1821. Do poloviny století vyšly ve Velké Británii dokonce ve dvou ucelených překladech, Johna Bowringa (1828–1832) a A. H. Wratislawa (1852). Bowringova slova, že představují „nejpozoruhodnější pozůstatek starožitností, jež existují v českém jazyce“, přitom naznačují, že tento zájem překladatelů o české zlomky nebyl jen čistě básnický a měl kulturotvorný rozměr: RKZ komplexně spoluzapojovaly i anglojazyčné publikum do procesu vernakularizace evropských národů za využití jejich původních hrdinských zpěvů a folkloru. Prvotní britská recepce RKZ měla navíc zvláštní význam a působila na jedné straně jako jedno z východisek jejich dalších překladů a diskuse kupř. ve Francii či ve Švédsku. Na straně druhé ovšem povzbudila ohlas obou nálezců a práce jejich novodobých následovníků i v českých zemích: „Považ si, tedy až do Ameriky přijdeme, a tam budeme známi, jsouce neznámými ve vlasti,“ komentoval příznačně svoji spolupráci s britským zájemcem o znovunalezenou českou tradici Bowringem F. L. Čelakovský. A vskutku, další zprávy o RKZ se nejenom záhy nato objevily také ve Spojených státech, stále důsažněji však rezonovaly i mezi českou veřejností.

Zatímco ovšem RKZ v Čechách zůstávaly, již jakožto napadané, hájené a často nekriticky oslavované národní paládium, předmětem intenzivních diskusí také ve druhé polovině 19. století, zájem o ně ve Velké Británii — jak alespoň uvádí v úvodu ke svému novému, komentovanému překladu RKZ profesor slavistiky na Univerzitě v Illinois David L. Cooper — opadl stejně rychle, jako dříve započal. Zaostával, třeba říci, ve srovnání s evropsky rezonující ruskou či srbskou hrdinskou epikou již v době Bowringově, a po roce 1852 se v angličtině po víc než půl druhé století další ucelené převody neobjevily. Po někdejší ohlasu RKZ zůstala, přes příležitostné odborné studie, určitá mezera v kulturní paměti.

Tím více zaslouží Cooperův překlad v renomované edici Michigan Slavic Publications pozornost. Představuje totiž nesnadný pokus nejen zprostředkovat obě mystifikace znovu anglojazyčnému publiku jako významné téma odborné — americký slavista se v tomto směru ostatně může odvolat na své starší, i česky vydané studie —, nýbrž k němu také promluvit prostřednictvím jejich textových kvalit. Ty již dnes nelze přirozeně nekriticky spojovat s představami o nejstarší slovanské epice jako v době Bowringově, spíše však s podivuhodnou odbornou, sběratelskou a ovšemže i básnickou kreativitou okruhu nálezců při aktualizaci národní tradice, a s tím se znovu otevírá otázka jejich adekvátního výrazu.



Cooper v zasvěceném a čtivém úvodu nejprve evokuje nadšení, které Hankův nálezu roku 1817 a o rok později anonymně doručení RZ vyvolaly mezi českými literáty a vysvětluje i jejich echo v zahraničí. Nový ediční a interpretační zájem současníků se podle něj zrcadlí kupř. v tom, že jen o dva roky dříve vyšla vůbec první edice staroanglického eposu *Béowulf*, ale i ve stavu diskuse o *Písni o Nibelunzích* apod. Následně americký slavista rekapituluje historii přijetí RKZ, v jejímž rámci odkazuje i k jejich výstavbě a prvkům, jež se staly základem kritiky jejich autenticity. Opět se neomezuje na vědecké spory, ale podnětně zdůrazňuje identitotvorné funkce nálezů a zasazení jejich recepce do evropské kulturní historie. Výklad, v němž se objevují i významné postřehy např. ke shodám a rozdílům RKZ a Ossianových zpěvů, utíná Cooper v době athenaejské kritiky RKZ: aktivity obránců autenticity nálezů v předválečném Československu a jejich politické souvislosti, ale i rekonceptualizace obou děl od šedesátých let tak zůstávají jako zvláštní téma stranou jeho pozornosti, která se soustřeďuje spíše k prezentaci RKZ jako hodnotných a dosud působivých literárních děl 19. století.

Jádrem publikace je vlastní, komentovaný překlad, doplněný *Poznámkou překladatele*, paralelní transkripce českého textu, závěrečnými vysvětlivkami, ba také miniantologií českých textů z 19. století od kanonizujících komentářů Václava Hanky a J. G. Meinerta po spory T. G. Masaryka a Julia Grégra. Cooper tu především reflektuje nesnadný úkol přeložit dílo, které samo o sobě mohlo být „převodem“ (ať už ze staré češtiny, či spíše z literárních předloh) a vyznačuje se prvky, jež se staré době vzdalují. Odmítá přístupy svých předchůdců, tedy překlad z němčiny v případě Bowringově, jejich dobovou archaizaci a emocionalizaci, resp. ráz příslušných poetických licencí, ač zvláště u A. H. Wratislawa nalézá i řešení citlivá k originálu, na něž lze také dnes navazovat. Sám naproti tomu zhodnocuje spíše pozdější překlady národní epiky a folkloru do angličtiny, pozoruhodně např. v případě rusismů v RKZ, a pro svůj překlad volí přesvědčivě verš o čtyřech přízvucích, v němž nalézá blízkost originálu i středoanglickým formám: „From the hilltop where they stopped at forest's edge, / Lo! all of Prague lay quiet in slumber; / The Vltava smoked with morning mist; / Beyond Prague the hills blued; / And beyond the hills, grey dawn glowed.”

Komentáře a další dokumenty dokládají Cooperovu zběhlost v tématu a jsou užitečnou oporou pro čtenáře. Případnému zájemci, který by chtěl českou diskusi v 19. století dále konfrontovat s anglojazyčnou, může posloužit alespoň soupis primární a sekundární literatury (eventuálně by jej bylo možné rozšířit o překlady RKZ do angličtiny i po mezníku 1865 v knize — např. v *Slavonic literature* průkopníka vědecké slavistiky ve Velké Británii W. R. Morfilla z roku 1883 či v překladech Dvořákových písní z RK —, které dokládají, že recepce českých nálezů zahrnuje také další, neméně pozoruhodné větve a větvíčky). Věcněji pojaty mohly být také některé komentáře k skladbám, kupř. letmá relativizace pramenné historické kritiky RKZ od Jaroslava Golla a jeho následovníků („[t]akový důkaz [totiž, že „příběh tu těsně sleduje informaci v kronice Hájka z Libočan ze 16. století“] mohl být a byl překroucen i pro opačný případ: že Hájek čerpal z podání v epických básních”, s. 129), jež může sotva představit hodnoty Gollova přístupu a již by především bývalo nutné podepřít jinak než jen odkazem na *Die ältesten Denkmäler* P. J. Šafaříka a Františka Palackého z roku 1840 — tím spíše, že historik se s nimi ve svém díle samozřejmě vypořádával.

Podobné náměty ovšem nesnižují zřejmý význam Cooperova pozoruhodného edičního počínu. A jako představují RKZ přinejmenším od *Poslední tečky za Rukopisy*

Miloše Urbana nejen záhadu, ale také významné a živé místo českého vzpomínání na utváření novodobé národní kultury, zaslouží si přes skromná očekávání amerického slavisty pozornost i ohlas jeho náročné a jedinečné práce (případná nová vydání *RKZ* v jiných jazycích, jako roku 2015 v Polsku, vesměs přebírají starší překlady a jen omezeně usilují starší recepci ve vlastním prostředí zhodnotit). Naleznou dnes díky ní kdysi exponované a diskutované texty publikum a vnímavé zahraniční interprety?

